

Széki lakodalomban

Szék különleges jelentőséggel bír a magyarság folklórkincsében. A Kolozsvár és Marosvásárhely között elterülő lankás Mezőségen található, dombok által körülölelt faluban, mely a középkorban még város volt, egész a közelmúltig elevenen élt a táncházak hagyománya, a széki táncrend és népzene. A hetvenes években elindult magyarországi táncházmozgalom is leginkább ebből a forrásból merített. A falu három nagyobb utcából, „szeg”-ből áll (Felszeg, Csipkeszeg, Forrószeg), s a közelmúltig mindhárom utcában hetente többször tartottak táncházat. A lányok csak saját utcájukét látogathatták, a legények a másik kettőt is. Ezek voltak az ismerkedés, párválasztás fő helyszínei, s ha a fiatalok házasság mellett döntöttek, akkor a lakodalomban már mindhárom utcából együtt mulattak a meghívott vendégek.

A kilencvenes években, a politikai elszigeteltség megszűnésével aztán itt is rohamosan kezdtek feladni a hagyományokat, a táncházak már nem működnek, igazi széki zenét játszó muzikus is alig van már. Az asszonyok ugyan még hordják jól ismert viseletüket, a férfiak pedig jellegzetes szalmakalapjukat, de a fiatalság zöme már Szamosújvárra költözik (mely szemben a legtöbb erdélyi várossal egyre inkább magyar lesz), s leteszi a népviseletet.

A szinte város nagyságú település gyakran emeletes házaiban már állítólag csak mintegy 2500 lakos él. Lakodalom idején azonban még gyakran felveszik a hagyományos viseletet a fiatalok is, felelevenítik az évszázados szokásokat, meglevenedik a régi Szék.

Régi vágyam volt, hogy egy ilyen igazi széki lakodalom részese lehessen. Ez teljesült ezen a nyáron, amikor Sallai Katalin és Szegedi János esküvőjére kaptunk meghívást. Sejtettük, hogy az igazi érdekesség nem a hivatalos esketési ceremónia lesz, hanem a lakodalmi előkészületek, s az esküvő napjának népszokásai. Ezért már két nappal az esküvő előtt megérkeztünk, bár természetesen ez is kevés volt ahhoz, hogy a több héttel hamarabb beinduló készülődés minden fázisát nyomon követhessük.

A lakodalomba – ahogy ott mondják – 150 pár (300 fő) volt hivatalos, de az ezt megelőző események is, mind a vőlegényes, mind a menyasszonyos házban sok segítőkész igényeltek, mely közös munkát „odaállítás”-nak nevezik. Ez nem csak az asszonyok sütésben, főzésben, s a férfiaknak a lakodalmi sátor („barakk”) állításában való segítségét, hanem az ételekhez szükséges nyersanyagokkal (liszt, tojás, hús stb.) való hozzájárulást is jelenti, miáltal az örömszülők kevésbé roppannak bele a lakodalom költségeibe.

Számomra a lakodalom előtti nap volt az egyik legérdekesebb. Ilyenkor a délutáni órákban a menyasszony házatól a hagyományos viseletbe öltözött tizenkét tyúkvívó asszony küldöttsége indul a vőlegény házához, kosaraikban hatszáz tojással és hat pár tyúkkal. Ez jelképezi a menyasszony családjának hozzájárulását a lakodalmi vacsorához. Vendéglátásról persze a menyasszony házában is kell gondoskodni, főként a legalább huszonkét féle süteménnyel. Ezek olyan számok, amiket tanácsos betartani, ha nem akarják, hogy megszólja őket a falu népe. Ugyanakkor többször hallottuk, hogy nem mindig volt jellemző ez a bőség, s az idő folyamán egyre magasabbra állították a "lécet", s ez nem csak az étkezésre és ajándékozással vonatkozik. A viseletben sem a praktikusság irányába változtak a dolgok, már amennyiben egyáltalán népviseletbe öltöznek. Mára már jellegzetes széki viseletnek számít a harmonikaszerűre kikeményített ingujj, mely rendkívül kényelmetlen és egy-két évtizede nem is volt divat, de mióta valaki kitalálta, senki se mer szakítani ezzel az újabb hagyománnyal.

Lassankint rájöhettünk még viszonylag rövid tartózkodásunk során is, hogy hogyan rakódnak rétegesen az újabb és újabb szokások egymásra, s amit ma tipikusan székinék gondolunk, arról nem tudhatjuk utánjárás nélkül, hogy néhány éves, évtizedes vagy évszázados hagyományról van-e szó. (De ezt ugyanígy megtapasztalhattuk a "tipikus" korondi kerámia vagy kalotaszegi hímzés esetében is, hogy csak két másik erdélyi példát említek.)

A következő esemény azonban valószínűleg régebbi tradíció. A lakodalom előtti éjszaka készül el a menyasszony pártája, valamint a vőlegény és a vőfélyek bokkrétái, méghozzá rozmaringból. Ezt a növényt én eddig csak népdalokból ismertem, s most érdeklődéssel figyeltem, mint készítik a falu szakértői a százszámnyi szálból a szép fejdíszeket; előbb egy drótvázra felfűzve azokat, majd piros, szalagból készített rózsákkal és flitterekkel borítva őket. A vőfélyek küldöttsége éjfélkor érkezett, hogy kikérjék legfőbb díszüket.

Másnap, az esküvő délutánján a menyasszony öltöztetését nézhették meg az érdeklődők. (No, nem egészen az elejétől, de még így is négy órás program volt...) A nagy nyári hőségben a menyasszony bámulatós türelemmel viselte, amíg édesanyja és a többi segédkező a legnagyobb gonddal mindent eligazított rajta. Mire elkészültek, már hallatszott a vőlegény menetét kísérő zenekar játéka. Valódi mezőségi menyasszonykísérőt játszottak nagy örömmre. A ház udvarán aztán elhangzottak az ilyenkor szokásos búcsúbeszédok, amikor a menyasszony a vőfélyek által tolmácsolt szavakkal elköszön szüleitől. Ezután indulhatott el a lakodalmas menet az esküvőre. Nem jutottak messzire, mivel az utca „el volt kötve”. Ez is régi szokás, hogy ha a menyasszony nem saját utcájából választ vőlegényt, akkor az ottani legények egy kötéllel lezárják az utcát, s a násznagyokkal folytatott tréfás alkudozás után engedik csak tovább a menetet, miután megállapodtak, hogy mennyi sört vagy pálinkát kapnak bűfelejtésre. (Érdekes módon bort arrafelé egyáltalán nem isznak.)

Az esküvő után az ifjú pár már a vőlegényes házhoz ment, de a lakodalmas nép nagy része estig hazatért. Mint kiderült, itt az állatok körüli teendők szabályozzák még a legnagyobb ünnepek menetrendjét is. Megvárják a csorda hazatértét, megetetik az aprójószágot, átöltöznek, s általában csak este tíz körül gyűlnek össze újra a vendégek a lakodalmas sátor körül. Akkor sem azonnal evés céljából! A férfiak nagy körben összefonódva, a zenekar által kísérve énekelték hagyományos dalaikat. Ez az egyik legemlékezetesebb, legfelemelőbb mozzanatként maradt meg bennünk az egész lakodalomból.

Éjfél előtt ritkán kerül sor az első fogás feltalálására, de erre szerencsére előre figyelmeztettek minket. Az étkezés hajnali három óráig tartott, amikor elkezdődött a nászajándékok begyűjtése, amit többnyire készpénzben adnak. A két násznagy, miközben a bankjegyeket egy nagy edénybe gyűjtötte, hangosan bejelentette, hogy ki mennyivel járult hozzá az ifjú pár közös életének elindításához. Fel is jegyzik ilyenkor általában az összeget, hogy aztán emlékezzenek, hogy mennyit illik majd visszaadni, ha őket hívják meg a most ajándékozók gyermekeinek lakodalmába. Csak ezután kezdődött a tánc, mulatozás, egész másnap délutánig. Aki kifáradt, hazament közben egy kicsit pihenni, majd a másnap déli következő étkezésre ("asztalülés") visszatért. Az ebéd után a menyasszony rokonai és vendégei elbúcsúztak, csak az ifjú menyecske maradt a lakodalmas házban, akinek viszont egészen a következő vasárnapi istentiszteletig ott is kell maradnia, s csak utána látogathat haza szüleihez.

Nagy és talán egyszeri élmény volt ez a lakodalom nekünk, hiszen egyre kevesebb fiatal vállalkozik már ott is a tradíciók ápolására. Ezért talán joggal éreztük

úgy a rengeteg fénykép és videó készítése közben, mintha amatőr néprajzkutatók lennénk, akik a kihaló hagyományokat az utolsó órában örökítik meg.

Abkarovits Endre